

לספר כדי לחיות...

תיאטרון עדות - מפגש בין דורי

סיפור השרדותם ותקומתם של ניצולי השואה
תושבי העיר אשקלון בשיתוף תלמידי ט' במקיף עירוני א'

אשל - האגודה לתכנון ולפיתוח שירותים למען הזקן בישראל
ניהול הפרויקט, בימוי והפקה: עירית ועזרא דגן

אלקא
אגודה למען
הקשיש באשקלון

עיריית אשקלון
אגף הרווחה
האשכול לרווחת הקשיש

אשל - האגודה לתכנון ולפיתוח
שירותים למען הזקן בישראל

עמותת תיאטרון עדות
"לספר כדי לחיות"

Claims Conference
The Conference on Jewish Material Claims Against Germany

ועידת התביעות

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

"Testimony Theater – To tell in order to live"

Holocaust Survivors and Pupils in an Educative and Therapeutic Project. Program running, instructing, editing, writing, directing and producing by Irit and Ezra Dagan

The Testimony Theatre performs all over the country thanks to "JDC-Eshel's" professional assistance and financial support and a grant from the Conference on Jewish Material Claims against Germany

ניתוב ארצי ומימון פרויקט תיאטרון עדות – אשל ובסיוע ועידת התביעות

בימוי, ניהול התוכנית וההפקה: עירית ועזרא דגן
עיבוד העדויות, כתיבה והמחזה: עירית דגן
ניהול מוסיקלי ונגינה בפסנתר: מישה בלכרוביץ'
מצגת אלקטרונית: אולג קוגוט
ניהול הצגה: נמרוד דגן
תכנון תאורה, הגברה והפעלה: "ליאון סאונד"
צילומי סטילס: עמרי דגן
צילום ההצגה בווידיאו: אליצור ראובני הפקות T.V
גרפיקה: אדום אדום

ניהול פרויקט ארצי – מנהלת תוכניות קהילתיות באשל: מגי גד

רכזת פרויקט אשקלון: אריאלה סדון
מנהלת האשכול לרווחת הקשיש, אגף הרווחה, עיריית אשקלון.

תודות ל:

פרופסור יצחק בריק – מנכ"ל אש"ל
מר רוני מהצרי – ראש העיר אשקלון
מר אברהם בן דוד – מנכ"ל העירייה
גב' שולמית מימון – מנהלת אגף הרווחה – אשקלון
גב' עדנה ולנשטיין – מנהלת מקיף עירוני א'
גב' רותי אגמון – מנהלת "עמך" אשקלון
גב' דלית שגב – רכזת שכבה כיתות ט' מקיף עירוני א'
גב' תמי סלע – מנהלת אשכול פיס
גב' מרים זרצקי – מנכ"ל מרכז הכנסים הבינלאומי ולצוות
מר יצחק לוי – מושב מנוחה
מר מארק עטיה ומר אלכס טסלר – אבות הבית באשכול פיס
צוות העובדים באשכול לרווחת הקשיש אגף הרווחה.

הפצת הצגות נוספות לתאטרון-עדות
בסיוע הקרן המשפחתית ע"ש תד האריסון

הדפסת תוכנייה זו בסיוע **דיסקונט**

ההצגות בינואר 2008 – בהיכל הכנסים הבינלאומי באשקלון

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

שחקני תיאטרון עדות היקרים,

העבר הינו חלק בלתי נפרד מהעיתיד. אנו מצווים "זכור את אשר עשה לך עמלק", ויחד עם זאת מצווים "והגדת לבינך". אין די בזיכרון יש צורך לספר אותו ולהעביר אותו לדורות הבאים. אנו חייבים לזכור את אשר קרה בעבר, כי בלי עבר אין לנו הסבר למהות הווה או זכות קיום לעתיד. ניצולי השואה החיים בקרבנו הינם דור שהולך מאיתנו, מתמעט ונעלם. ובין ניצולי השואה החיים, רבים הם השותקים והנאלמים, שסיפורי חייהם לא מסופרים ועברם נשכח. ניצולי השואה הולכים ומזדקנים. יש בינם אנשים שמעולם לא סיפרו את סיפוריהם ויש כאלה שרוצים לספר וכמה שיותר, לפני שיהיה מאוחר. ובין אלו הרוצים לספר, קיים קושי, האוזן הצעירה אינה סבלנית לשמוע. אולם, אם לא נתאמץ עכשיו ללמוד על העבר, לא יהיה לנו מי שיזכיר ומה לזכור בעתיד. "תיאטרון עדות" מסייע להנחיל את העבר לבני נוער ומקל את המפגש בין הצעירים לניצולי השואה.

"תיאטרון עדות" מאפשר לשמר את זיכרונות העבר של ניצולי השואה אצל בני הנוער המשתתפים בפרוייקט. העדויות שסופרו בגוף ראשון עובדו בתהליך ארוך לכדי הצגה, המועלית על במה, וגם היא מעבירה את סיפור העבר ויוצרת זיכרון – הנצחה. אני מבקש להודות לכל מי שלקח חלק בפרוייקט: לניצולי השואה על תעצומות הנפש, לתלמידי מקיף עירוני א' על הנכונות להקשיב, לעזרא ועירית דגן על החיבור המופלא בין הדורות, לאריאלה סדון מנהלת אשכול לרווחת הקשיש בעיריית אשקלון, ולרותי אגמון מ"עמר", שליוו את הפרוייקט, לאשל-ג'וינט.

בברכה, רוני מהצרי ראש העיר אשקלון

סיפור השואה והשפעתה על עם ישראל, על משפחות הנספים ועל השרידים שניצלו, חייב לא רק להשמר בזכרון הלאומי אך גם להיות מועבר לדורות הבאים.

אחד האמצעים החינוכיים המוצלחים שפותחו לאחרונה הוא "תיאטרון עדות" אשר מאפשר לדור הצעיר ללמוד ולחוות ממקור ראשון את אשר קרה לעמנו.

"תיאטרון עדות" התגלה גם כגורם מסייע לניצולי השואה עצמם, בכך שהוא מאפשר להם להעלות את זכרונותיהם ולעבד אותם לאור מצבם האישי, המשפחתי, החברתי והלאומי כיום.

אין זה "תיאטרון" במובן התרבותי של המושג, אלא חוויה מרגשת אשר סוחפת את הקהל יחד עם ניצולי השואה ובני הנוער אשר על הבמה.

תודה למשתתפים שלקחו חלק ביצירת החוויה המרגשת ותודה למארגנים ולמבצעים שתרמו לביצוע המוצלח.

פרופ' יצחק בריק מנכ"ל אשל

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

שחקני תיאטרון עדות יקרים!

אני נרגשת איתכם ביום חגכם עם העלאת המופע "לספר כדי לחיות". בדרך מיוחדת ונוגעת ללב אתם מעבירים לדור הצעיר את זיכרון השואה ומנחילים את זיכרונות הכאב, האובדן וההשפלה לדור השלישי. ראויים לציון מיוחד תלמידי כיתות ט' הרגישים שגילו הקשבה, אהבה ותמיכה במבוגרים שריגשו אותם ונגעו לליבם בסיפורים המרתקים. תודה מיוחדת לקבוצה הנפלאה של ניצולי השואה שמצאו את כוחות הנפש להנחיל את זיכרון האימה לדורות הבאים באהבה רבה ותוך רגישות לילדים הצעירים הסופגים את מוראות השואה. כמו כן, ראויים לתודה מיוחדת עיריית ועזרא דגן שהגו את הפרוייקט ומימשו אותו ברגישות רבה ובאהבה אין קץ ואריאלה סדון שדאגה לכל פרט לאורך כל התקופה הארוכה. "נדרנו הנדר לזכור ודבר לא לשכוח". (שלונסקי)

בברכה,

עדנה ולנשטיין

מנהלת בי"ס מקיף עירוני א' אשקלון

מורי ורבותי!

מצוות "זכור" והגדת לבנך" הן מצוות הקשורות לזכרון של האומה. זכור את אשר עשה לך עמלק והגדת לבנך מצווה הקשורה לספור יציאת מצרים. מצוות אלו חלות אף על תקופת השואה. חייבים במצוות זכור את אשר עשה לעמנו העמלק הנאצי באושוויץ – בירקנאו, מידיניק וטרבליניקה. ובמצוות והגדת לבנך לספר לדור הצעיר ולדורות הבאים את המאורעות האיומים של השואה ואת מעשי הגבורה של בני עמנו בה. זכות גדולה זכה דורנו, דור התקומה, אודים מוצלים מאש השואה שעדיין חיים בקרבנו, ויש אפשרות לדור הצעיר לשמוע מכלי ראשון ומשיחה בלתי אמצעית מניצולים אלו על האירועים האיומים בשואה ועל מעשי גבורה של רבים בעצם הישרדותם מתופת זו ומעשי התנגדותם למשטר הנאצי. אין לי ספק, שמיזם "עדות", המפגש עם ניצולי השואה מחדיר ללב הדור הצעיר שלנו את ההכרה העמוקה והתובנה שאין לחפש בית בארצות נכר, אלא רק במדינת ישראל, בה יש אפשרות לעם היהודי לקיים חיים לאומיים עצמאיים, ולפתח בה חיים יהודיים רוחניים וכלכליים, כי אין לנו ארץ אחרת. ישר כח ותשואות חן-חן לכל היוזמים, העושים והמעשים.

בברכה

משה ינאי

סמנכ"ל העירייה לחינוך ולחברה

יותר משישים שנה עברו מאז אותם ימים נוראים בהם הושמדו שישה מיליון יהודים, ואתם שרדתם בכדי שאנו דור הביניים והדור הצעיר לא נשכח את המאורעות ההם – את השואה. תודה לכם הניצולים שאזרתם כח כדי לספר וכדי לשתף את הדור הצעיר תלמידי כתות ט' בבית ספר מקיף א', במה שעברתם למען הדורות הבאים, למען ידעו ולא ישכחו לעולמים. ולכם בני הנוער תודה על היכולת להקשיב לשמוע ולהפנים ולהתחבר אל הניצולים ולסיפור חייהם על מנת לזכור ולא לשכוח. תודה ליוזמי ומנחי התוכנית עזרא ועיריית דגן, לאשל, לאשכול לרווחת הקשיש ולכל השותפים בפרוייקט תיאטרון עדות.

בברכה,

שולמית מימון

מנהלת אגף הרווחה

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

על ההפקה: "התהליך חשוב לא פחות מהתוצאה..."

"צריך אומץ, כדי לגעת, לספר ולהציג את קורות הישרדותם של ניצולי השואה. מצאנו עצמנו עוברים תהליך הדרגתי וממושך, מגבשים בנגיעה ראשונית, הססנית, רגישה בתחילה, ובטוחה יותר בהמשך – דרך תיאטרלית – חווייתית המוסרת עדות. חלקם של הדור השלישי, גדול לא פחות: מכילים את העצבות והאובדן, אך תורמים גם לאווירת התקווה, שמחת החיים וההמשך. אנו הבאים מן התיאטרון, בטוחים שכאן זה שונה: התהליך חשוב יותר מהתוצאה. הרגשנו לא פעם כמנחים בקבוצת תמיכה וגם כבני משפחה. מתחילים בהירות ובחשש: אם לגעת? וכמה? ועד היכן? בכאב ובפצע שהגליד, או לא... ומצאנו עצמנו נסחפים, אהבים ונרגשים בחמלה אין – סופית וברצון עז ליצור קבוצה חובקת, ולברוא צורה-בימתית למסמך אנושי מצמרר ומכאיב."

עזרא דגן

שחקן התיאטרון "הקאמרי" ת"א, במאי ומורה למשחק מסוגן ופנטומימה באוניברסיטת חיפה. בוגר מגמת התיאטרון בבית ספר "רננים", הסטודיו של נולה צ'לטון ופנטומימה בסטודיו של קלוד קיפניס. שיחק בתיאטרון "הבימה" במשך 15 שנה. מלמד תיאטרון מסוגן ב"בית צבי". גילם את דמותו של רבי מנשה לברטוב, בסרט "רשימת שינדלר" של סטיבן שפילברג. חלק ממשפחתו, 6 נפשות בני משפחת פינטו שחייתה בפאריס, נספו באושוויץ.

עירית דגן

מרפאה בהבעה ויצירה, M.A. בדרמה תרפיה, שחקנית, מורה למשחק ובמאית תיאטרון. בוגרת בית הספר למשחק "בית צבי", וספרות עברית באוניברסיטה העברית. שיחקה בתיאטרון "הבימה" ובתיאטרון לילדים ולנוער, מנהלת הוראת תיאטרון בתוכנית "קרב" למעורבות בחינוך. דור שני להורים ששרדו את אושוויץ ו"מחתרת הבריחה" בהונגריה וטרנסילבניה, ושאיבדו את כל משפחותיהם יוסף ולוי בשנה האחרונה למלחמה.

אשקלון – הפרויקט ה – 15 של תיאטרון-עדות לספר כדי לחיות.

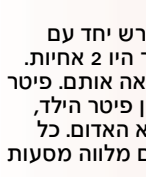
עד היום התקיימו פרויקטים ב"בית להיות" – חולון, "קפה אירופה" – ת"א בשיתוף "קמפוס אריסון לאומנויות", חבל-יבנה עם אולפנת "ווינגטון", נתניה עם "שרת", גבעתיים ו"קלעו", הרצליה עם חטי' "זאב", "הנגיד", "בן גוריון" ו"רעות". חדרה עם תיכון "חדרה", בת-ים עם "רמות", ראש-צ"ע עם "מיכה רייטר", מ.א.מנשה עם "גוונים", רמת-גן עם "בליר" ו"אוהל-שם", רמת-השרון עם "רוטברג", כפר-סבא עם חטיבת "אלון". הפרויקטים הבאים: קרית-אזנו עם "בן-צבי" ו"שזר", רחובות עם "קציר", ורעננה עם "יונתן". אתר תיאטרון-עדות בו מתקיים פורום לדו-שיח בין דורות המשתתפים: www.edut.org.il

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

דוד אריאל (ליבוביץ')

יליד 1930 באירשוק, בקרפטים שבצ'כיה. ב-44 הוכנסה המשפחה לגטו מונקץ'. משם נשלחו לאושוויץ - בירקנאו, הופרד ממשפחתו, נישלח למחנה מאטאהוזן, מלך, ואבנזה, שם עבד בעבודות כפייה והוא בן 13 וחצי. ב-45 שוחרר ע"י הצבא האמריקאי, חזר לפרג, הצטרף לתנועת דרוו וועבר לגרמניה, ב-47 עלה לארץ דרך צרפת באנייה "אקסודוס", שגורשה לגרמניה. במסגרת גח"ל עלה שנית לארץ ב-48, השתתף בקרבות מלחמת השחרור בחטיבת גולני, וב-79 השתחרר משרות בצה"ל בדרגת סא"ל. עבד 15 שנה בתפקיד ניהולי בתנובה. היום עוסק רבות בפעילות ציבורית. דוד נשוי לחפציבה, להם בת שני בנים ושבעה נכדים.

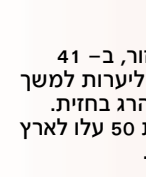
פיטר גרינפילד (יוסף קליינמן) - "פפיצ'ק"

יליד 1940 בפראג שבצ'כיה. בנם של פרדיננד והלנה. פיטר היה בן שנתיים כשגורש יחד עם משפחתו מגטו טרזינישטט, ובן ארבע בהגיעו למחנה אושוויץ - בירקנאו. לפיטר היו 2 אחיות. אחת מהן תאומה שלו, מיד עם כניסתם למחנה, הופרד מן ומאמו, ויותר לא ראה אותם. פיטר הובל לבלוק התאומים ועבר ניסויים רפואיים אצל מנגלה. ידידות גדולה נוצרה בין פיטר הילד, לציר היהודי לודוביט פלד, בכינויו "לאיוש באצ'י". בינואר 45 שוחרר על ידי הצבא האדום. כל השנים חי בעיר אושגורוד. ב-62 נישא לאולגה, ועלה לארץ בשנת 79. כל השנים מלווה מסעות נוער למחנה אושוויץ-בירקנאו. פיטר אב לשישה ילדים וסב לחמישה נכדים.

רחלי כץ (שצ'ופק)

ילידת 1938 בעיירה ליד לובלין שבפולין. בתחילת 39 המשפחה ברחה לאוקראינה, שם נולד לרחלי אחיה יעקב, משם המשיכו לרוסיה, שם נולד האח השני יצחק, מרוסיה המשיכה המשפחה לאוזבקיסטאן, לקירגיסטאן ועד לגבול סין. בסוף המלחמה עשו את כל המסלול חזרה עד לפולין. משם נסעה המשפחה לגרמניה למחנה עקורים ווצלר. שם נולד האח מיכאל. לאחר שלוש וחצי שנים קיבלו תעודות עליה לארץ, ובינואר 49 עלו לארץ באנייה "עצמאות". רחלי נשואה למיכאל ולהם שלושה בנים ושישה נכדים.

משה (מיכאל) כץ

יליד 1929 בעיירה קורניץ ליד וילנה. ב-39 כבשו הקומוניסטים הרוסים את האזור, ב-41 הנאצים נכנסו והחליטו לחסל את היהודים שבעיירה. המשפחה הצליחה לברוח ליערות למשך כל תקופת המלחמה, עד לשנת 44. כל המשפחה שרדה מלבד האח הבכור שנהרג בחזית. עם תום המלחמה חזרה המשפחה לעיירה השוממה, ומשם למרכז פולין. בשנת 50 עלו לארץ באנייה "גלילה". משהלה' - מיכאל נשוי לרחלי ולהם שלושה בנים ושישה נכדים.

מאיר מרמלשטיין

יליד 1926 בבוקני שבצ'כיה. ב-43 עזב את הבית לבודפשט, שם עבד כדי לקיים את הוריו. בתחילת 44 חזר לכפר, ולאחר הפסח רוכזו בגטו סולוש. במאי 44 נשלחו לאושוויץ - בירקנאו. משם נשלח מאיר עם אביו למחנה עבודה לאורה הוטה. ב-45 הועברו למחנה מטאהאוזן ומשם למחנה גרודיז-בריזה, שם עבדו ביצור תותחים. באפריל 45, הובל מגרודיז בריזה בצעדה רגלית דרך הרי הסודטים לטרזנין. ב-9 למאי שוחרר על ידי הרוסים. כששב לביתו לא מצא איש ממשפחתו. המשך לנדוד לבוקרשט. ב-46 עלה לארץ דרך איטליה. הצטרף ל"גרעין מושבי תקומה", ובמוצאי יום כיפור 46 הקימו את הישוב תקומה. נשוי לחיה מאז שנת 49, להם בן, שלוש בנות, עשרה נכדים ועשרה נינים.

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

שושנה סיגלר (גוטליב)

לידת 1933 מהעיר סובלקי שבפולין. עם כניסת הגרמנים לעיר עברה עם משפחתה לביאליסטוק, ב-41 ברחו לרוסיה ברכבת משא. בגלל סירובו של האב לקבל אזרחות רוסית הם הוגלו לקזחסטאן בתנאים קשים וללא אמצעי מחיה. לאחר מותו של האב, לקחה האם את ילדיה לצעדה רגלית עד לקירגיסטאן. ב-42 לאחר מות האם הוכנסה עם אחיה לבית יתומים בכפר בלגוביישנקו. ב-45 חזרה שושנה לפולין. מ-46 ועד ל-48 הייתה באיטליה בכפר סלוינו. ב-48 עלתה לארץ עם עליית הנוער למשמר השרון. וא"כ היאחזות גזר ב'. נשאה לישראל, להם שלושה ילדים, שמונה נכדים וארבעה נינים.

שרה פליישמן (הרשנזון)

לידת 1933 בעיר זמושץ' שבפולין בפרוץ המלחמה ברחה המשפחה בת ה-7 נפשות לרוסיה, אחרי שהוגלו לאורל מתה אחותה התינוקת, מאוחר יותר בדרך לקירגיזיה נפטרה הסבתא מישה, בקירגיזיה מתה הסבתא סרקה ושנה לאחר מכן מת האב יצחק. שרה נשארה עם אחותה האהובה ואמה רחל. עם סיום המלחמה חזרה לפולין ולא מצאה איש מבני המשפחה. עלתה לארץ בשנת 49. בשנת 55 נשאה לישעיהו יליד זמושץ', אף הוא ניצול-שואה, להם שני ילדים ושני נכדים.

רמה רייס (הירט קרמניצר)

נולדה בשנת 1937 בעיר לבוב פולין לברטה ומוניו קרמניצר. בשנת 41 לאחר כניסת הגרמנים ללבוב הועברה למשפחה פולנית וחייתה שם במסתור עד שהתגלתה. בשלב השני של המלחמה שהתה רמה בזהות שאולה כפולניה בלבוב, עד כניסת הרוסים. בתום המלחמה הגיעה לקרקוב וצורפה לקבוצת צעירים שהתכוננו לעלות ארצה. בשנת 48 הגיעה ארצה לבית עולים בבנימינה, חייתה בקיבוץ, שרתה בצה"ל, למדה ועבדה מעל 30 שנה כמורה ומחנכת. ב-1960 נישאה לבניה, להם שלושה בנים ושמונה נכדים ונכדות.

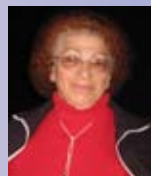
דבורה רם (דורקה קחמן)

לידת 1929 בצ'סטווחובה שבפולין. בשנת 40 הועברה המשפחה לגטו, ובאקציה הגדולה, ב-42, חוסל הגטו ודבורה נשארה לבד. עד 44 עבדה בבית חרושת לנשק "הסג". עם התקרבות החזית הרוסית לפולין נלקחה למחנה הריכוז ברגן-בלזן ברכבת-משא. ב-45 שוחררה בברגן בלזן על ידי הצבא האנגלי במצב פיסי קשה. לאחר שהות בבית-חולים נשלחה להבראה לשבדיה יחד עם ילדים נוספים. ב-46 עלתה לארץ לקבוצת דגניה ב' בעמק הירדן. לדבורה שלושה ילדים שמונה נכדים ונינה אחת.

דינה שחר (אלה קליין)

נולדה ב-1934 בוורג, יוגוסלביה. בת גרטה ויוליס קליין. עם הכיבוש ב-41 נלקחה המשפחה למחנה זבור, דינה עם אחיה דן (דרקו) נפדו בזהב ונמסרו לידי הסבים. ההורים נשלחו למחנות עבודה והשמדה נוספו. דינה (אלה), דרקו והסבים ברחו והסתתרו במשך 5 שנים: מקרואטיה ברחו לסלובניה. מאביב 42 עד סתיו 43 שהו בכפר באיטליה. ב-43 נתפסו בגבול שווייץ ונכלאו במחנה פליטים. בנוב' 43, נמסרו באמצעות הצלב האדום למשפחות נוצריות להחלמה. ב-44 הצטרפו לבית עליית ילדים ונוער להכשרה. ב-45 הפליגו לארץ והובלו למעצר בעתלית. משם לקבוץ עין המפרץ. ב-53 שירתה בצה"ל כמ"פ בגדנ"ע. ב-58 הקימה את משפחתה בקיבוץ חצור. דינה עבדה שנים כמורה באולפני-עולים, היא פעילה ב"יד-ושם" וכותבת שירה ופרוזה. לה בת ובן נכד ונכדה.

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

משפחת תיאטרון-עדות משתתפת בצערו של יקר פלח, על פטירת אביו.

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

“תיאטרון עדות – הד לניצחון הרוח”

ד"ר צביה זליגמן – פסיכולוגית קלינית. מלוות פרויקט – “תיאטרון עדות”

שואה היא טראומה נפשית שאין מילים לתארה, ואין לה עדים. החוויות של הניצולים שנותרו ללא עיבוד ממשיות לחיות בתוכם, ולהחיות כל פעם מחדש, כאילו הן אינן חוויות מן העבר, אלא עדיין מתרחשות ומתקיימות. המתים דוממים, והשורדים נותרו ללא קול בהעדר מילים, שיוכלו לתאר את מה שחוו וראו. אלה ששמשו עדים מבחוץ סרבו לשאת בתפקיד, ונותרו אילמים, חרשים ועיוורים. חברי “תיאטרון עדות”, העמידו במה להשמיע את מה שלפניהם נותר ללא הד. קולם הפקיע את האלם. ניצולי השואה מספרים לעיתים, בפעם הראשונה את סיפורם באמצעות השפה הדרמתית. התיאטרון מאפשר מסגרת לסיפור הטראומה, שיוצרת מרחק אסתטי, חוויה שאינה מציפה מדי. בתיאטרון-עדות, עם עזרא דגן כבמאי, ועירית דגן כמטפלת בהבעה ויצירה, ובדרמה תרפיה, שיתוף בני הנוער בעשייה התיאטרלית, הוא ממד נוסף, כאשר הסיפור שהיה עד כה של השורדים בלבד, הופך להיות למעין, מסורת שבעל-פה שתמשך ותעבור מדור ודור.

לבסוף, הקהל שיושב, מאזין ובוכה, יחד עם הניצולים, הופך להיות עד חי, למה שהיה עד כה, זיכרון קפוא בזמן. בקבוצה מופלאה זו, עירית משתמשת בניסיונה הרב בתחום התיאטרון על מנת לאפשר לבני דורות אלו למצוא שפה שבאמצעותה יוכלו לספר את סיפורם זה לזה, מתוך רגישות רבה למורכבות של קבוצה כזאת, ולסכנה של ריטואומטיזציה, עירית, מנצלת את כלי הדרמה כדי לעבוד עמם באופן לא מציפי וכדי להכיל את עצמת רגשותיהם, ומאפשרת לכל אחד מבני הקבוצה לעבוד על פי יכולתו וצרכיו.

הבמה שמעמידים עירית ועזרא דגן, יוצרת שותפות חדשה המשחררת את הניצול, מן המסע הכבד, ומעול הבדידות, ומעלה את זיכרון היחיד אל הזיכרון הקולקטיבי.

מלאכת התיאטרון של חברי “תיאטרון-עדות” איננה עומדת בפני עצמה. היא קושרת אותם ואותנו אל עבודת התיאטרון שהתקיימה, בתוך איימי המחנות ונתנה מפלט לרוח האדם.

הנאצים ניסו להשמיד את הגוף ולהרוס את הנפש, “תיאטרון עדות” הד לניצחון הרוח על כוחות הרשע, אז ועכשיו.

**ד"ר צביה זליגמן – פסיכולוגית קלינית, מומחית לטיפול בטראומה,
מנהלת מרפאת המבוגרים בשירות הפסיכיאטרי בבית החולים “איכילוב”, ת.א.**

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

אל"מ איתי רייס בנה של רמה רייס

מפקד המשלחת, הורים שכולים, עדים וחברים למסע. עומדים אנו היום על שרידיו של גטו וורשה. סמל להתנגדות היהודית, סמל למאבק של המעטים מול רבים של אלו שקמו מבור עמוק ובגאווה ובאון טבעו ונלחמו על גורלם כנגד כל הסיכויים. מאבק זה בצוררים, הוא נחלתם של עוד רבים אחרים, ילדים, אמהות, אבות, שנאבקו שעה שעה, יום אחר יום לשמור על צלם אנוש יהודי, לשמור על התקווה ולהישאר בני אנוש.

לזכור ולא לשכוח מחייב אותנו גם לסבלנות ולסובלנות כלפי האחר והשונה כלפי אדם באשר הוא אדם. לזכור ולא לשכוח ולהעביר לילדינו ולילדי ילדנו ולא לשלהם, ללא סוף וללא לאות את הצווים הללו, את הזכרון האישי והקולקטיבי הזה למען לא נדע עוד מקרים כאלו.

אני, אל"מ איתי רייס, טייס בחה"א הישראלי, נכדם של מוניה וברטה קרמניצר שניספו בשואה. בנה של רמה רייס לבית קרמניצר, שבגיל ארבע חרב עליה עולמה, צעירה אך בשנה מגילה של בכורתי היום, נאלצה להלחם לבדה על חייה, מלחמה אישית נוראה שהדעת אינה תופסת ואינה סובלת.

גאה אני להיות חלק מהעם היהודי, אזרח מדינת ישראל, קצין בצה"ל, מחבק אתכם אחי ניצולי שואה, מצדיע לכם ולששת מליון קורבנות השואה, ומתחייב לשאת עימי ולעשות ככל שביכולתי... לזכור ולא לשכוח, לזכור ולא לשכוח, לזכור ולא לשכוח.

נאום מפקד צוות-1 אל"מ איתי רייס עדים במדים מחזור כ"ב, וורשה אוגוסט 2004 בנה של רמה רייס ממשתתפות פרויקט אשקלון

לודוויט (לאיוש) פאלד – צייר

הציירים בתוכניה ובהצגה מאת הצייר: לודוויט (לאיוש) פאלד יליד 1904 בקושיצה שבסלובקיה למשפחה יהודית. עקב מחלות רבות בילדותו הפסיק לגדול ולצמוח בגיל 5 ונשאר נמוך קומה כל חייו. למד באקדמיה לאמנות בבודפשט שבהונגריה, חזר לעיר הולדתו ב-33, ופתח בי"ס לאמנות.

ב-34 החלו שינויים פוליטיים במדינה והוטלו גזירות שונות, לכן נאלץ לאיוש פאלד לסגור את ביה"ס. כל משפחתו נשלחה לגטו.

למרות ששמו של לאיוש לא הופיעה ברשימת המגורשים, הצטרף אל משפחתו, ובאביב 44 נשלח לאושוויץ, אך מיד הופרד מהם. היה

בבלוק "הניסויים הרפואיים" של דר' מנגלה הידוע לשימצה. שם המשיך לצייר על פי הוראותיו של מנגלה שמאוחר יותר החרימם את כל ציוריו. היום הם בארכיב של אושוויץ ולא הוצגו מעולם. בינואר 45 שוחרר ושב לסלובקיה, ומעולם לא נישא. בגיל 88 נפטר בודד וללא יורש בבית החולים האוניברסיטאי של קושיצה. ב-89 בפגישתם האחרונה של פיטר, פפיצ'יק גרינפלד עם לאיוש באצ'ו אמר לאיוש: "זאת פרידתנו האחרונה, אני רוצה לגלות לכם סוד שאף אחד לא יודע: מאז שעזבתי את בירקנאו לא ציירתי את דר' מנגלה אף לא פעם אחת. זאת הנקמה שלי".

תיאטרון עדות לספר כדי לחיות

הצעירים תלמידי שכבת ט' בתיכון מקיף א' המשתתפים בפרויקט:

מאחור מימין לשמאל: איתי בוחניק, יונה פרולוב, רוני צבאן, יואב דגן, שחר גואטה, דור מלכה.
לפנים מימין לשמאל: שונטל ספיר, עינב בן דוד, מירן יצחק, ספיר הרשקו, חי נצר, יקיר פלח.

רכזת הפרויקט – אריאלה סדון

ההחלטה להביא את פרויקט "תיאטרון עדות" לעיר אשקלון וללוות אותו באופן אישי נבעה מתוך ההכרה בחשיבות הערכית והחינוכית שטומנים בתוכם הסיפורים האישיים – סיפורי ניצולי השואה ששרדו את התהומות ושמרו בקנאות על ערכים רבים ובניהם ערך החיים ואהבת הארץ אותה יסדו והקימו עם הרבה אמונה, בנו בית והקימו משפחות לתפארת העם היהודי, שעד עצם היום הזה נאבק על הזכות להתקיים כעם חופשי בארצו מולדתו.

סדנת התיאטרון שימשה עבור כולם חוויה מורכבת ומאתגרת, שנעה על ציר הזמן בין ההווה בו קיים עם, מדינה, חיי יומיום שהכל ברור וזמין לבין העבר הנורא שכל סיפור בו הוא מסע הישרדות אישי שעולה על כל דמיון.

המפגשים יצרו שפה חדשה בקרב בני הנוער, התבוננות פנימית וחיצונית, בגרות רגשית ויכולת הכלה מעוררת הערצה, המבוגרים התחברו רגשית לבני הנוער וראו בהם עדים בעצמם, ספרו את סיפוריהם ברגישות רבה כשהם שומרים על נפשם של בני הנוער מחזיקים יד ומלטפים.

אני מודה על הזכות שהזדמנה בחלקי לחוות, ולהתרגש בכל פעם מחדש. לכם ניצולי השואה, לבני הנוער המשתתפים, ליוזמי התוכנית עירית ועזרא דגן, למגי גד מאשל – ג'וינט ולגב' שולמית מימון מנהלת אגף הרווחה שהאמינה בחשיבות ובהצלחת הפרויקט.

זו ללא ספק גולת הכותרת של העשייה באשכול לרווחת הקשיש.

עו"ס אריאלה סדון
מנהלת האשכול לרווחת הקשיש
אגף הרווחה, עיריית אשקלון

אנו, ניצולי השואה, מבקשים לומר לעולם בערוב ימינו:

"היום, כשאנו ניצולי השואה שהזכרון צרוב בבשרנו, באים להעביר את לפיד שליחות הזכירה לדורות הבאים, אנו מעבירים עמו גם את המסר היהודי שהזכרון צריך להוליך למעשה ולמחויבות מוסרית. הוא צריך להיות הבסיס לפעולה ומקור הכוח ליצירת עולם טוב יותר... לא הפכנו לשונאי אדם ולשחרי נקם על דם נקיים... בחרנו בחיים. לא שקענו אל תהומות הייאוש, ולא איבדנו את האמונה באדם ובצלם אלוהים. אנו מבקשים לחלץ מהזוועה שחרצה בבשרנו מסר חיובי לעמנו ולעולם – מסר של מחויבות לערכי האדם והאנושות. השואה שייכת למורשת האוניברסאלית של כל בני תרבות. היא שקבעה את אמות המידה לרוע המוחלט. לקחי השואה חייבים להיות לקוד תרבותי של חינוך לערכים הומאניים, לדמוקרטיה, לזכויות אדם, לסובלנות וסבלנות, ונגד גזענות ואידיאולוגיות טוטליטריות. אנחנו ניצולי השואה הולכים ומתמעטים. בעוד שנים לא רבות לא יהיה עוד על כדור הארץ אדם שיוכל להעיד "אני זוכר את מה שאירע בשואה". יוותרו רק ספרי זיכרונות ומחקר, תמונות וסרטים, ועדויות ניצולים, או אז יהפוך זיכרון השואה מגורל כפוי, החתום בבשרנו ובנשמתנו, ליעוד היסטורי שעל האנושות ועל הדורות הבאים לשאת באחריות, לצקת בו תוכן ומהות."

מתוך "מנשר הניצולים" שהוקרא בבקעת הקהילות, יד – ושם, באפריל 2002,
בכנס "מורשת השואה – ההשפעות האתיות והמוסריות לאנושות"

אשכול לרווחת הקשיש, אגף הרווחה, עיריית אשקלון טל' 08-6748609

אשל האגודה לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן בישראל – מנהלת תוכניות קהילתיות מגי ג' 02-6557129
תיאטרון עדות לספר כדי לחיות – ניהול הפרויקט, בימוי והפקה: עיריית ועזרא דגן 09-9507056, 077-4001966

www.edut.org.il www.testimony-theatre.org